

Szegedi Tudományegyetem
Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

136 éve

a pedagógusképzés
szolgálatában

Tudományos és művészeti MŰHELYMUNKÁK

ÚJ UTAKON

A PEDAGÓGUSKÉPZŐ KAR
című konferencia előadásai

**SZEGED
2009**

**Tudományos és művészeti műhelymunkák
Szeged**

X 148467

Tudományos és művészeti MŰHELYMUNKÁK

ÚJ UTAKON

A PEDAGÓGUSKÉPZŐ KAR
címmű konferencia előadásai

Szegedi Tudományegyetem
Juhász Gyula Pedagógusképző Kar
Szeged, 2009

X 148467

Szerkesztő:
dr. Tóth Szergej főiskolai tanár

Szakmai lektorok/szekcióelnökök:
prof. dr. Nagy János egyetemi tanár (filológia)
dr. Varga István főiskolai tanár (Pedagógia-pszichológia-metodika)
prof. dr. ifj. László Ferenc egyetemi tanár (Sporttudomány és a kultúra)
dr. Szalay István főiskolai tanár (Természettudomány)
dr. Maczelka Noémi főiskolai tanár (Zenetudomány és társadalomismeret)

A szekciók levezető elnökei:

Levezető elnök
dr. Bácskai Mihály
dr. Tóth Szergej
Nagyné dr. Szabó Klára
dr. Maczelka Noémi
dr. Balogh Tibor
dr. Csillag András
dr. habil. Benkő Zsuzsanna
dr. Szalay István
dr. habil. Gálfi Márta
dr. Marsi István
dr. Csallner András
prof. dr. László Ferenc
dr. habil. Szabó Tibor
Barátné dr. Hajdu Ágnes
dr. habil. Gombos József
Tökéné dr. Molnár Gizella
dr. Varga István
prof. dr. Galgóczi László
dr. Démuth Ágnes
Fáyné dr. Dombi Alice
Bácsi János

Olvasószerkesztők:
dr. Sulyok Hedvig
dr. Basch Éva

Technikai szerkesztő:
Nádudvari Katalin

A rezümét fordították:
Bernáth András
dr. Szabó Klára
dr. Németh Anikó

A kötetet tervezte:
Annus Gábor

A konferencia weboldala:
www.jgypk.u-szeged.hu/kutatas/tud_konf_2007

© A szerzők, 2007

X 148467

Tartalom

Előszó	9
JEAN-PAUL [Acrostiche] Ataraxie? (Ataraxia [acrosztichon])	11
JEAN-PAUL NAGULIPO J-PÁL Souvenance ... (Merengés ...)	12
Plenáris előadások	
NAGY JÁNOS Osztatlan filológia	15
NÁNAI LÁSZLÓ A fizikai törvények univerzális jellegéről	20
Filológia	
BÁCSKAI MIHÁLY A kortárs francia regény legújabb fejleményei	27
PAGLIANO, JEAN-PAUL Az orvos Rabelais viszonya a halálhoz (néhány gondolat)	32
VARGA EMÓKE „Szemünk pillás függőnye fent” (Kass János illusztrációi Balázs Béla misztériumához)	36
KAKUSZI B. PÉTER A fiatal Márai lázadása és értékváltása	42
NAGY EDIT Új 'egyidejűség' felé (Párhuzamok Karinthy Frigyes Mennyei Riportja és Madách Tragédiája között).....	45
SZABÓ KLÁRA Hagyomány és modernség a Faulkner utáni amerikai prózában	51
CSETÉNYI KORINNA CARRIE (Angyal vagy démon?)	56
PROPSZT ESZTER Identitáskonstrukció a kortárs magyarországi német irodalomban	60
NÁDUDVARI GABRIELLA Tetten ért intermedialitás Michael Haneke A zongoratanárnő c. filmjében	63
BERNÁTH ANDRÁS A modern <i>Hamlet</i> -repció problémái és egy alternatív olvasat	68
GAÁL ZSUZSANNA A német melléknévi valencia újabb lexikográfiai megközelítése (Nyelvhasználat és korpusz)	74
JUHÁSZ VALÉRIA Társadalmi nem és nyelvhasználat különbségei a háziállatok megnevezésében egy internetes honlap, az iwiv adatlapja alapján	79
SZEKERES FERENC Tendenciák, formai analógiák a képzőművészeti és tervezőgrafikai eszköztárban	85
TÓTH SZERGEJ Rendszerfüggő lexika	92
VASS LÁSZLÓ A jelentés aspektusairól (József Attila Külvárosi éj című költeménye Kass János és Würtz Ádám rajzaival)	98

OROSZ ANDREA	
Az angol nyelvi szókinccs elsajátításának kérdései magyar kontextusban	109
GROSSMANN ERIKA	
Az interkulturális nyelvtanulás lehetőségei a <i>Servus wieder in Österreich!</i> CD-vel	115
NÉMETH ANIKÓ	
A magyar angol nyelvoktatás versenyképessége	120
BASCH ÉVA	
Utak a francia személytelenség természetének feltáráshoz	123
BURJÁN MONIKA	
Szász Károly nézetei a műfordítás elméleti és gyakorlati kérdéseiről („Az eredeti eszmét tökéletesen az eredeti alakjában”)	129
Pedagógia-pszichológia-metodika	
GALGÓCZI LÁSZLÓ	
Nyelvtörténet és szövegelemzés (Módszertani megjegyzések egy szemináriumhoz)	137
VARGA IMRE	
Értelmileg akadályozott fiatalok munkára felkészítésének helyzete	143
DURÓ ZSUZSA	
A sakk, mint nevelő-oktató eszköz	149
DÉMUTH ÁGNES	
Tartalom és eszköztudás: az oktatási módszerek és a tudás összefüggései a köz- és felsőoktatásban	157
BLIN, ÉRIC	
Az óratervezés technikája	164
KOCSIS CSILLA	
A 9 és 10 éves korosztály olvasási szokásai	169
DÖBÖR ÁGOTA	
Tehetséges és átlagos képességű diákok szövegértésének alakulása általános iskolában	176
SÁRVÁRI TÜNDE – PÉTER ÉVA	
A kompetenciafejlesztés lehetőségei a kisiskoláskori idegennyelv-oktatásban	182
KESZTYÜSNÉ DOBOS KATALIN	
A technika szakos tanárképzés múltja, jelene, jövője	187
BENKÓ ZSOLT	
Informatikai érdekességek a technika oktatásában	191
FARKAS OLGA	
Uniós keretek között értelmezhető állampolgári magatartásformák kialakulásának ösztönzése az Új Magyarországi Fejlesztési Terv tükrében	198
PINTÉR KLÁRA	
Szöveges feladatok különböző reprezentációi a kompetencia alapú matematikatanítás tükrében	203
BALOG ERIKA	
A jelenkori történelem tanításának problémái	209
GÁL ANIKÓ	
Integrációról tanulásban akadályozott gyermekeknél	214
Sporttudomány és a kultúra	
SZATMÁRI ZOLTÁN	
Testnevelés szakos hallgatók konfliktuskezelésének háttérvizsgálata	221
MOLNÁR ANDOR – LÁSZLÓ A. FERENC – VARGA CSABA – LÁSZLÓ FERENC	
Galanin hatása a vazopresszin kiválasztásra patkányban	228
MIKULÁN RITA	
Káros szenvedélyek és a fizikai aktivitás kapcsolata	234

FRITZ PÉTER	
Az egészségi állapot komplex fejlesztésére irányuló módszer kidolgozása és annak hatékonyságvizsgálata főiskolai és egyetemi hallgatók körében	238
FEHÉR ADRIENN – DAN DÁNIEL – HOCZA ÁGNES – LÁSZLÓ FERENC	
A metabolikus szindróma megelőzési lehetőségei testnevelési és rekreációs mozgástevékenységgel	245
BARÁTNÉ HAJDU ÁGNES	
Magyarok az Egyetemes Tizedes Osztályozás történetében (Tradíciók, kiadások és kutatás)	251
PAJOR ENIKŐ	
„Madarat tolláról...” – embert információkeresési szokásairól... (A személyiség és az információkeresés közötti összefüggések)	258
ZVARA EDINA	
A Listi-család tagjainak könyvei	263
ÚJVÁRI EDIT	
A kulturális identitás kutatási perspektívái	269
DEMCSÁK KATALIN	
Színház mint gyógyszer	273
T. MOLNÁR GIZELLA	
Nemzetiségi identitás és mindennapi kultúra	277
SZABÓ TIBOR	
Dante politikai tanulmányáról	283
MARUZNÉ SEBŐ KATALIN	
A lakosságcsere motívuma Závada Pál Milota című regényében	289
BUCIN MIHAELA	
Egy román tánc és hiedelem: CALUSUL (a Kalus)	294
JÓZSEF GOMBOS	
On the Borders of Regions: Finland as an Interface Periphery (1809–1995)	298
SZIRMAI ÉVA	
Terekbe zárva (A fizikai tér mint a hatalmi emlékezet eszköze)	302
Természettudomány	
KARANCSI ZOLTÁN	
Gondolatok a tájesztétikáról	311
JULESZ MÁTÉ	
Állatvédelem és szépirodalom	318
PÁL ÁGNES – PÁL VIKTOR	
Magyarország ipari térszerkezetének változása – különös tekintettel az Alföldre	321
BALOGH ANDRÁS	
Az aprófalvak közlekedési kapcsolatai	328
PITRIK JÓZSEF	
A közúti közlekedés energetikai-környezeti problémái	333
HEGEDŰS ANTAL	
Biotechnológia a mezőgazdaságban	341
MARSI ISTVÁN	
Bimodális koromrészecske-méreteloszlások kialakulása és kezelése szénhidrogének égése során	345
CSALLNER ANDRÁS ERIK	
Speciális túlbecslő függvények alkalmazása az építőmérnöki tervezésben	352
KRÉSZ MIKLÓS – TÓTH ATTILA	
Gráf alapú adatbányászat és vizualizáció: egy esettanulmány	356
BALOGH JÁNOS – BÉKÉSI JÓZSEF – GALAMBOS GÁBOR	
Ládapakolások átpakolással	364

SZILASSI LAJOS	
Nyúl a kalapból... (Gondolatok a matematikai kommunikációról)	370
KRISZTIN NÉMET ISTVÁN	
A geometriai transzformációk tárgyalásának egy módja a tanárképzésben	375
Zenetudomány és társadalomismeret	
MACZELKA NOÉMI	
Bartók Mozart-játéka és instruktív kiadványai	383
DOMBI JÓZSEFNÉ	
Liszt és Bartók előadóművészete	388
ERŐS ISTVÁNNÉ	
Mozart-szerenádok	393
ORDASI PÉTER	
A tengelyrendszerű funkciós gondolkodás példái Kodály Zoltán műveiben	396
BENKŐ ZSUZSANNA – TARKÓ KLÁRA – ERDEI KATALIN – LIPPAI LÁSZLÓ	
Hagyomány és modernitás a „Visegrádi négyek” családjainak életmódjában; Táplálkozási szokások	410
BOZSÓ RENÁTA	
Teleházak és közművelődési szerepvállalásuk a Dél-Alföldön	415
T. KISS TAMÁS	
Az egyén(iség) a köz(össég)ben (problémavázlat egy induló kutatás elé)	419
LIPPAI LÁSZLÓ	
Szegedi családok fogyasztói magatartásának elemzése gazdaságpszichológiai szempontból	425
BALOGH TIBOR	
Kultúra/kultúrák eltérő narratívák tükrében	431
ZALAI ANITA	
A spanyol polgárháború – 70 év távlatából	435
T. HORVÁTH ÁGNES	
Róma alapító mondájának értelmezési lehetőségei	439
SZÉNÁSI ÉVA	
Föderalizmus és Európai Unió	445
CSILLAG ANDRÁS	
Amerika országimázsa az ezredfordulón	452
NAGY MIKLÓS	
Juhász Gyula és a „La Hongrie Républicaine” 1919-ben	458
<i>Névmutató</i>	461
<i>Tárgymutató</i>	463

JUHÁSZ VALÉRIA

Társadalmi nem és nyelvhasználat különbségei a háziállatok megnevezésében egy internetes honlap, az iwiw adatlapja alapján

ALKALMAZOTT HUMÁNTUDOMÁNYI INTÉZET

nem, nyelvhasználat, számítógépes kommunikáció, iwiw, állatmegnevezések

A vizsgálat elhelyezése a nem és nyelvhasználattal foglalkozó kutatások történetében

Előadásomban a társadalmi nem nyelvhasználatának kutatásával foglalkozom az interneten megjelenő női-férfi „beszéd mód” alapján. Azt vizsgálom, hogyan ragadhatók meg az interneten használt nyelvváltozatokban a nőies és férfias beszéd módokban az emberek dzsenderkonstrukciós összetevői.

A nem és nyelvhasználat kutatás szellemi anyjának Robin Tolmach Lakoffot tartják, akinek az 1973-ban megjelent cikke, majd könyve (1975) számos kutató figyelmét felkellette. Azt vizsgálta, hogyan lehet a nők nyelvhasználatát leírni és értelmezni a férfiakéhoz képest (Lakoff-Bucholtz 2004)? A nem és nyelvhasználat kutatási előzményeinek tekintjük azokat a középkorból származó leírásokat, melyek a nők és a férfiak nyelvé-ről mint külön nyelvről tudósítanak (Kraus 1924), így alakult ki a ma már megalapozatlannak tartott *női nyelv* és *férfi nyelv* terminus, ám később egyre inkább csak a két nem által beszélt egyazon nyelv variánsairól olvashatunk. A XX. század elején megjelenő írások még a nők alsóbbrendűségét hangsúlyozták, követvén ezzel a platonai, descartes-i, majd később a XX. században is élénk támogatottságnak örvendő husserli, sartre-i filozófiai hagyományokat, melyek a lelket/tudatot és a testet hierarchikus viszonyban értelmezik, melyben az utóbbi kapta az alárendelt szerepet. Kulturális megközelítésben a tudatot azonosítják a férfival, a maszkulinitással, míg a test, az objektum a nőekkel asszociálódik, a nők tárgyként való felfogásával, amelynek jól dokumentált elemei megtalálhatók a filozófia és a feminizmus kutatási területén is (Butler 1999: 17). Jespersen (1922) eszenciálista, sztereotípiákon alapuló, empirikus kutatásokat nélkülöző megállapításai szerint a nők szókincse kisebb, gyakran használnak üres, túlzó értelmű mellékneveket, mondataikat befejezetlenül hagyják, mert gondolatok nélkül kezdenek beszélni, szintaktikailag a silányabb, egyszerűbb, mellérendelő szerkezeteket kedvelik, míg a férfiak az összetettségében magasabb rendű alárendelő szerkezeteket preferálják. A szókincset tekintve leírja Jastrow kutatásait, miszerint témafüggő, hogy melyik nem miről beszél többet: a nők a környezetükről beszélnek, díszekről, emberekről és konkrét dolgokról; a férfiak inkább távolibb, konstruktívabb, absztrakt, általános és hasznos témákról. A nők gyorsabb beszédét is a hátrányukra írja, mivel a férfiak lassabb válaszaikban megfontolják, mit mondanak, hogy a legjobb kifejezéseket használják (p. 249). Az általános jellemzők közt Jespersen elismeri, hogy a nők gyorsabban olvasnak, mint a férfiak, és jobban is emlékeznek az olvasottakra, ám mindez csak azért lehetséges, mert a nőknek be kell tölteniük még agyuk üres kamráit, míg a férfiak alapos elmélyedéssel, összehasonlításokkal olvasnak, ami lassítja a mentális sebességet.

Ezt a heteroszexuális mátrixban keletkezett erőteljesen patriarchális szemléletet próbálta Lakoff átkeretezni, nem sok sikerrel, mert a nők beszédéről szóló megfigyeléseit még mindig a nyelvhasználatukat tekintve is jelöletlennek tekintett férfiakhoz viszonyítva írta le. Az 1960-as években elinduló és megerősödő egyenjogúsági mozgalmak velejárója volt a nyelvhasználat vizsgálata is. Ekkor írta Lakoff intuícióján, megfigyelésein alapuló tanulmányát. Megállapításaival azonban épp azt támasztotta alá, hogy a nők a nyelvi szocializációjuk során olyan sémákat gyakorolnak be, melyek megerősítik alárendelt szerepüket a férfiakhoz képest, valamint, hogy a nőkről való beszéd is ezt a funkciót jeleníti meg. Ilyen beszéd-sémák például a bizonytalanságra utaló kifejezések, a magabiztosság hiányát jelző szerkezetek, mint például a hezitálás is kifejező töltelékszavak (you know, sort of); az ugye-kérdések, az emelkedő intonáció állítás használatakor, ami kérdésre utal megerősítést várva; az üres melléknevek (isteni, elbűvölő); a nyomatékosításként használt *olyan* szó; az olyan kifejezések, mint a *szerintem, úgy gondolom, csak azt szeretném mondani, nem tudom, hogy jól gondolom-e*; a túl udvarias formák, mint például az indirekt kérések, az eufémizmusok; a káromkodások kerülése vagy az érzelmi kiemelészt szolgáló nyomatékosítások. Véleménye szerint a nők nem mondanak vicceket, mert elrontják a csattanót, elrontják a viccben a sorrendet, s mi több, nem is értik meg a viccet, mert nincs humorérzékük. Írásban

gyakran használnak dőlt betűs írásmódot, hogy kiemeljék mondanivalójukat, ami abból a bizonytalanságból fakad, hogy megértik-e őket (!) (Lakoff-Bucholtz 2004: 81). Ugyanakkor kiemelte, hogy a nők a pontosabb színmegnevezésekre törekednek.

A csupán nemi differenciákat változóként megjelölő kutatások egymásnak ellentmondó túláltalánosításokhoz vezettek, így nyilvánvalóvá vált, hogy egyéb vizsgálati tényezőket, változókat is be kell vonni a nyelvhasználati kutatásokba. Ilyenek például a *társadalmi mobilitásban* rejlő lehetőségek a nyelvhasználat által (Gal 1978, 1991), a *multiplex társas kapcsolathálózatok* vizsgálata a csoportnyelvi normák megítélésében (Milroy 1980, Milroy-Milroy 1992), vizsgálták, hogy a nyelvi piacon ('linguistic market') mi szolgál *szimbolikus tőkeként* (Eckert-McConnell-Ginet 1998), amit a *piaci erők* hipotéziseként is megfogalmaztak (Cameron-Coates 1989), vizsgálták az etnikai lojalitást is (Herbert 1992) stb.

Lakoff deficit és dominancia modellként is értelmezett megállapításai azonban még ma is számos kutatót inspirálnak. Az elméletbe jól illeszkedik Bourdieu (2000: 4) habitus fogalma, amely megfogalmazza a beszéd-sémák intézményfőntartó erejét. A dominancia modell alkalmas az interakciók vizsgálatára. Kezdetekben a különműek, majd az egyneműek közti hatalmi viszonyok vizsgálatának elméleti alapja lett. A férfi és nő nyelvhasználati hatalmi kérdéskörbe helyezett értelmezési kerete sok kérdést vetett fel, és nyújtott értelmezési keretet ezekhez. A férfiak nyilvános terepen többet (többször és hosszabban) beszélnek, mint a nők¹. Vizsgálatok indultak azzal kapcsolatban, hogy a nők, illetve a férfiak használják-e inkább a nyelvi presztízsformákat, mint egy szimbolikus tőkét², azonban sok egymásnak ellentmondó eredmény született, mely alapján megállapítható, hogy nem lehet általános érvényű következtetéseket levonni arra vonatkozóan, hogy a nők vagy a férfiak nyelvhasználata közelít-e jobban a sztenderdhez (Schleicher 2006: 40)³. Ezekon kívül számos vizsgálat folyt a dominanciamodellel keretein belül, amelyekbe a nem verbális, metakommunikációs vizsgálatok is beletartoztak. A verbális és nem verbális kommunikáció dominanciamodellel való értelmezése szükségessé teszi a nemek mellett a kor, a státusz, az interakciós helyzet, a kontextus stb. körületek vizsgálatát, hogy egyértelműen kijelenthessük, a kommunikáció hierarchikus jellegét csak a nem befolyásolta. Ezekben az esetekben lehet csak a dzsenderkutatás eredményeit a dominanciamodellel keretében értelmezni.

A dominanciamodellel nem volt elegendő a nem alapú nyelvhasználati változatok értelmezésére. Kedvezőbbnek ígérkezett egy különbségeket hangsúlyozó elméleti keret alkotni.

A differenciamodellel a száznak azt a nyelvészeti és kulturális relativista szemléletét követi, mely szerint minden változat egyformán értékes és jó. A differenciaelmélet számos, korábban hierarchikus viszonyban értelmezett kommunikációs szokást próbált átértelmezni a kölcsönös közeledés ('mutual adjustment') jegyében azáltal, hogy a nők és a férfiak egymás kommunikációs szokásainak megismerésével toleránsabbak lesznek egymással, ami segíti a hétköznapi párbeszéd működőképesebbé tételét a két nem között. Az elmélet megalko-

¹ Vegyes közösségekben lefolytatott tudományos viták hozzászólásainak csak 30%-a származott női hozzászólóktól, és azok rövidebbek voltak, mint a férfiaktól származók (Kramarac 1999: 45). Otthoni környezetben viszont ez az arány megfordul, ez azonban azért nem igazolja a nők dominánsabb helyzetét, mert ők végzik a társalgás fenntartását, az interakciós munkát (shit-work): kétszer-háromszor annyi témát vetnek fel, kérdeznak, mint a férfiak, minimális válaszaikkal (mhm) segítik az interakciót, hogy a férfiakat szóra, válaszra bírják (DeFrancisco 1999), azaz itt a hallgatás a férfihatalom fegyvere (Sattel 1983). Tehát a férfiak dominanciája néhol a beszédben, néhol a hallgatásban rejlik. A hallgatás tehát önmagában nem a hatalomnélküliség jele, ez adott kontextusokban más-más jelentést ölt. A nők hallgatását mégis gyakran a gyengeség jelének tekintik. A nemek közti dominanciaviszony a beszéd terén már gyermekkorban elkezdődik. Az első lépés, hogy a szülők többször szakítják félbe a gyerekeket, mint viszont, az apák többször szakítják félbe gyerekeiket, mint az anyák, másodsorban pedig a lányokat gyakrabban szakítják félbe, illetve beszélnek velük egyszerre (Grief 1980). Osztályteremben végzett kutatások is azt igazolták, hogy a fiúkat többször hagyták szóhoz jutni, mint a lányokat (Swam 1999).

² Labov és Trudgill kutatásaikban igazolták, hogy a nők formálisabban beszélnek, magasabb arányban választanak nyílt presztízs formákat, a nők gyakrabban használnak hiperkorrekt formákat (olyan fonológiai változókat, amelyek a státusz és a formalitás iránti érzékenységet jelzik), míg a férfiak inkább a rejtett presztízszt, a vernakuláris, nem sztenderd formákat részesítik előnyben, ezzel is hangsúlyozzák maskulin, domináns mivoltukat (Thorne-Henley 1975: 18)

³ Ez mindig adott beszélő-, illetve gyakorlóközösség szokásai, társadalmi helyzete és mobilitása vagy mobilitási igényétől, valamint számos egyéb összetevőtől függ: úgy mint kulturális hagyományok, kapcsolathálózatok erőssége, a nők és a férfiak szociális helyzetének stabilitása; a politikai berendezkedés diktatórikus vagy demokratikus fokának megléte, a társadalom patriarchális/matriarchális jellege, az oktatási, munkavállalási lehetőségek, vagy hogy a nők mennyire vesznek részt a közéletben stb.

tói Maltz és Borker (1982), népszerűsítői, az ún. 'self-help'⁴ műfajban írott könyvekkel Gray (1995) és Tannen (2001), akik a két nemet úgy értelmezik, mintha két különböző (szub)kultúra találkozásáról lenne szó, vagyis mintha a férfiak és nők külön bolygóról származnának. A nemek szocializációját tehát úgy képzelik el, mintha homogén csoportokban nőnének fel családi együttlétek és mindennapi közös gyakorlatok nélkül. Ahogy Tannen sok kritikus megjegyezte, leírásaiban a kölcsönös igazodás helyett a nők azok, akiknek alkalmazkodniuk kell a férfiak teljesen különböző nyelvhasználathoz. A differenciaelmélet végletes elképzelése, természetesen túlzó és abszurd, mégis azt mondhatjuk, hogy megvan a létjogosultsága. Ilyenek például a beszélgetési témák, azaz hogy a férfiak autókról, a nők meg divatról beszélgetnek többet, vagy hogy a nők szélesebb repertoárban használják a színmegnevezéseket, míg a férfiak jobban ismerik az autómárkákat, teret enged a nemek által preferált nyelvi változatok kutatásának. Az elmélet lehetővé tette, hogy a nőkre jellemző nyelvhasználat egyes vonásai pozitív értéként jelenjenek meg, mint például a férfiakénál hatékonyabb problémamegoldás, konfliktuskezelés; értéket tulajdonított a nők eltérő, kooperatív, emocionális beszédstílusának (Schleicher 2006: 42).

A nemekre vonatkozó nyelvi sztereotípa megjelenését a témák alapján Perchter a következőképp magyarázza: „Minél gyakrabban jelenik meg egy nemre vonatkozó szó az élet bizonyos területét érintő szavakkal, annál valószínűbb, hogy az életnek ezen a területe a későbbiekben ahhoz a nemhez kötődik (1999)” (Marju 2005: 8). Másrésztől minél gyakrabban használ bizonyos nyelvi formákat, annál inkább ahhoz a nemhez fog kötődni a nyelvhasználati forma (Kegyesné 2006).

A nemi szerepekre vonatkozóan kialakult univerzálék a nyelvhasználatban is tetten érhetők. A nemekre jellemző univerzálékat Kolga (2000) így foglalja össze:

A hagyományos felfogás szerint	
a nő	a férfi
expresszív	tárgyilagos
érzékeny, szubjektív	racionális, objektív, logikus
megérti mások érzéseit, udvarias, megbocsát	elrejtí érzéseit; nem mutatja ki, mit gondol
biztonságra van szüksége, figyelembe vesz másokat, sodródik az élet eseményeivel	független, agresszív, vezér
törődik a külsejével, bizonytalan	magabiztos, kalandra vágyó

1. Kolga (2000) nemekre jellemző univerzáléi. Forrás: Marju (2005) p.9

Kolga nemekre jellemző univerzáléi egybecsengenek a száz évvel ezelőtti és még korábbi felfogásokkal is, ami azt jelenti, hogy az emancipációs küzdelmek, a társadalmi liberalizmus megnövekedése, a dzsenderkutatások eredményei sem képesek kimozdítani az öröknek és változtathatatlanak tekintett nemi sztereotípiákat.

Judith Butler (1990) könyvében a dzsenderkonstrukció elképzelést mutatja be, amely az előző modellekhez képest egy dinamikus modell. A dzsenderkonstrukció elképzelés azonban az általánosítási igényről való teljes lemondást eredményezi, hiszen a feminin és maszkulin beszéd normái helyi megvalósulásukban végtelenek. Mivel az elmélet nem szolgáltat kutatási módszerrel, ezért annak vizsgálata, hogy mit tartunk nőiesnek, mit férfiasnak, továbbra is a differencia elmélet kutatási módszerein belül vizsgálható.

A kutatás korpusza

Mintavételi eljárásunknál elsődleges szempontunk az volt, hogy olyan írásbeli szövegekből álló statikus korpuszt gyűjtsünk össze, amit spontán, autentikus nyelvi megnyilatkozásnak tekinthetünk abból a szempontból,

⁴ Cameron hangsúlyozza, hogy az ilyen jellegű marketingcélú írásoknak semmi köze a nyelvészethez, mert a nyelvésznek leírónak kell lennie, és nem előírónak, valamint hogy ezek a könyvek, képzések a nőket nyelvhasználatuk miatt saját ellenségükként tüntetik fel, és jórészt arra készítik fel őket, hogy beszédükben átvegyék a férfiak normáit (Cameron 1996: 37–39). Azaz, amennyiben a nők a közsférában szeretnének sikeresek lenni, nyelvi normáikat ehhez kell igazítani, ami (a köz–magán dichotómiában) bizonyítottan a férfiak nyelvi normáját jelenti, azaz egy versengőbb típusú diskurzus stílus alkalmazását (Coates 1995: 14–15).

hogy mentes a megfigyelői paradoxonból adódó nyelvi önkontrolltól (Labov 1973). Ezt megtaláltuk az iwiw⁵, közösségtérképező honlapján olyan szociológiai adatokkal együtt, mint nem, életkor, lakóhely, számos esetben iskolai végzettséggel együtt. A kutatás megkezdésekor (2006. áprilisa) a Szegedre bejelentkezett iwiwfelhasználók száma valamivel több mint 24000 főből állt⁶. A forrás nagysága lehetővé tette a kvótás mintavételt a 14–40 éves korú szegedi férfi és női lakosság arányában. Ez 1000 fő esetében 512 nőt jelent és 488 férfit.

Az adatlapon található nyelvi anyag közül most csak az állatokkal kapcsolatos eredményeket mutatom be.

A kutatás módszere, eszköze

Kvalitatív és kvantitatív tartalomelemzési eljárást végeztünk. Elemzési egységeink az adatlapokon található állat kérdésre adott válaszbekezdések voltak. Az elemzés során a MaxQDA szövegelemző szoftvert használtam. Az 512 nőből 450 (88%) töltötte ki ezt a részt, a 488 férfiból 419 (85%) válaszolt. A nőknél az egy főre jutó szó 6,8, a férfiaknál 7,2. Megállapíthatjuk, hogy ebben az esetben a nők nem szószátyárabbak, mint a férfiak. Az adatközlők közül a nők 36%-nak, míg a férfiak 47%-nak nincs is állata. Ez az adat arra enged következtetni, hogy a férfiak mégiscsak szeretnek magukkal kapcsolatos információkat megosztani. Feltehetjük a kérdést: a férfiak mégsem lennének ténszerűbbek, avagy többet beszélnének, mint a nők, avagy itt csak a nyilvános helyen szereplés férfi nyelvhasználati normájával találkozunk?

A szövegek olvasása közben fogalmazódtak meg hipotéziseim: 1. a férfiak fajtaérzékenyebbek, mint a nők, amit a presztízsszimbólumok vagy természettudományok iránti kiemelt vonzódásukkal magyarázhatnánk, míg 2. a nők mintha névérzékenyebbek lennének az állatok megnevezésével kapcsolatban, amit a kapcsolatérzékenységüknek tudhatunk be.

Az eredmények

Az alábbi táblázatból látszik, hogy mind a kutyáknál, mind a macskáknál több adat származik nőktől, ez mégsem jelenti, hogy több nőnek lenne állata, mint férfinak. Azonban azt feltételeztük, hogy ezeknek a háziállatoknak van nevük. A nők mindkét esetben több nevet írtak, mint a férfiak, és a Chi-négyzet szignifikanciavizsgálat szignifikánsnak találta ezt az összefüggést. Az a feltételezésünk, hogy a férfiak fajtaérzékenyebbek, nem volt igazolható ezzel a próbával, tehát a férfiak szignifikánsan nem fajtaérzékenyebbek, mint a nők.

KUTYA	nők	férfiak	MACSKA	nők	férfiak
kutyák	207	137	macska	131	70
név	88	48	név	41	22
fajta	57	56	fajta	7	4
név+fajta	28	24	név+fajta	3	1
csak fajta	29	32	csak fajta	4	3
csak név	60	24	csak név	38	19

1. táblázat

Az iwiwen beírt kutyákra és macskákra vonatkozó adatok nemi megoszlása.

A vizsgálatban még egy adatot szignifikánsnak találtunk: a férfiak az állat szóról szignifikánsan többször asszociálnak emberre, mint a nők. Az emberi asszociációkban szerepelnek elsősorban testvérek, barátok, ismerősök, szomszédok stb. Ezt a maskulin nyelvhasználat sajátosságának tartjuk. További kódolásunk szerint a férfiak – e téma kapcsán is – többször viccelődnek, mint a nők.

⁵ iwiw= international who is who, kapcsolathálózati rendszer

⁶ Ma (2007. április 9.) ez közel 60.000.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Bourdieu, Pierre (2000) *Férfiuralom*. Budapest: Napvilág.
- Butler, Judith (1999) *Gender Trouble: feminism and the subversion of identity*. New York; London: Routledge. p.xxxiii, 221 p.
- Cameron, Deborah (1996) *The Language-Gender Interface: Challenging Co-optation*. In: Bergvall, Victoria L.– Bing, Janet Mueller–Freed, Alice F. (szerk.): *Rethinking Language and Gender Research: Theory and Practice*. London; New York, Longman. pp. 31–53
- Cameron, Deborah–Coates, Jennifer (1989) *Some Problems in the Sociolinguistic Explanation of Sex Differences*. In: Coates, Jennifer–Cameron, Deborah (szerk.): *Women in their Speech Communities: New Perspectives on Language and Sex*. London, Longman. pp.13–26
- Coates, Jennifer (1995) *Language, Gender and Career*. In: Mills, Sara (szerk.): *Language and gender: interdisciplinary perspectives: Conference: Papers*. New York, Longman. pp.13–30
- DeFrancisco, Victoria Leto (1999) *The Sounds of Silence: How Men Silence Women in Marital Relations*. In: Coates, Jennifer (szerk.): *Language and Gender*. Oxford, Blackwell. pp.176–184
- Eckert, Penelope–McConnell-Ginet, Sally (1998) *Communities of Practice: Where Language, Gender, and Power All Live*. In: Coates, Jennifer (szerk.): *Language and Gender. A Reader*. Oxford, Blackwell. pp. 484–494
- Gal, Susan (1978) *Peasant men can't get wives: Language change and sex roles in a bilingual community*. *Language in Society* 7. 1–16.
- Gal, Susan (1991) *Mi a nyelvcseré és hogyan történik? Régió 1. 66–76.*
<http://epa.oszk.hu/00000/00036/00005/pdf/05.pdf> letöltés:2006.08.14.
- Gray, John (1995) *A férfiak a Marsról jöttek, a nők a Vénuszról*. Budapest: Fabula.
- Grief, Esther Blank (1980) *Sex Differences in Parent-Child Conversations*. In: Kramarae, Cheri (szerk.): *The Voices and Words of Women and Men*. Oxford, Pergamon. pp. 253–258
- Herbert, Robert (1992) *Language, gender and ethnicity: Explaining language shift in Thongaland*. Elhangzott: the annual meeting of the Linguistic Society of America, Los Angeles, CA,
- Jespersen, Otto (1922) *Language: its Nature, Development, and Origin*. New York: H. Holt. p. 448.
- Kegyesné Szekeres Erika (2006) *A nyelvi szexizmus és szexista nyelvhasználat a magyar nyelvben*. In: Kegyesné Szekeres Erika – Simigné, Fenyő Sarolta (szerk.): *Sokszínű nyelvészet. Alkalmazott nyelvészeti gender-kutatás*. Miskolc, Miskolci Egyetem. pp. 91–100
- Kolga, Voldemar (2000) *Naiseks ja meheks olemisses aastatuhande vahetusel Eestis. (A női és férfi mibenlétéről Észtországban az ezredfordulón).*
<http://web.archive.org/web/20010827084929/www.undp.ee/gender/2.html>. letöltés ideje:2007.01.27.
- Kramarae, Cheri (1999) In: Foss, Karen A. – Foss, Sonja K.–Griffin, Cindy L. (szerk.): *Feminist rhetorical theories*. Thousand Oaks, Calif. ; London, Sage Pub. pp.33–68
- Kraus, Flora (1924 (1972)) *Die Frauensprache bei den primitiven Völkern*. *Imago* 10. 296–313. (Nachdruck).
- Labov, William (1973) *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia.: University of Pennsylvania Press. p.xviii, 344.
- Lakoff, Robin Tolmach – Bucholtz, Mary (2004) *Language and Woman's Place: Text and Commentaries*. New York ; Oxford: Oxford University Press. p.xiv, 309 p.
- Maltz, Daniel N.– Borker, Ruth A. (1982) *A Cultural Approach to Male-Female Miscommunication*. In: Gumperz, John Joseph (szerk.): *Language and Social Identity*. Cambridge; New York, Cambridge University Press. pp.195–216.Megjelent még: Coates, J. *Language and Gender*. 417–434.
- Marju, Ilves (2005) *A női és a férfi társadalmi szerepek megjelenése két vonzatszótár példamondataiban*. In: Kassai, Ilona (szerk.): *Szakzó, szaknyelv, szakmai kommunikáció*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola. Nyelvészeti Doktorandusz Füzetek, 3. pp. 6–17
- Milroy, Lesley (1980) *Language and Social Networks*. Oxford: Blackwell.
- Milroy, Lesley–Milroy, James (1992) *Social network and social class: Toward an integrated sociolinguistics model* *Language in Society* 21. 1–26.
- Perchter, Sabina (1999) *Women's rights - children's games: Sexism in learners' dictionaries of English*. *Multilingua* 18. 1. 47–68.
- Sattel, Jack.V. (1983) *Men, Inexpressiveness and Power*. In: Thóme, Barrie– Kramarae, Cheri–Henley, Nancy (szerk.): *Language, Gender and Society*. Rowley, Mass., Newbury House. pp.x, 342
- Schleicher Nóra (2006) *Paradigmaváltások: A társadalmi nem és nyelvhasználat kutatásának rövid története*. In: Kegyesné Szekeres Erika–Sarolta, Simigné Fenyő (szerk.): *Sokszínű nyelvészet. Alkalmazott nyelvészeti gender-kutatás*. Miskolc, Miskolci Egyetem Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéke. pp.39–50
- Swam, Joan (1999) *Talk Control: An Illustration from the Classroom of Problems in Analysing Male Dominance of Conversation*. In: Coates, Jennifer (szerk.): *Language and Gender*. Oxford, Blackwell. pp.185–196

- Tannen, Deborah (2001) *Miért értjük félre egymást? Kapcsolataink a beszélgetési stíluson állnak vagy buknak*. Budapest: Tinta, eredeti: (1986) *That's not What I Meant! How Conversational Style Makes or Breaks your Relationship with Others*. New York: Ballantine.
- Thorne, Barrie – Henley, Nancy (1975) *Difference and Dominance: An Overview of Language, Gender, and Society*. In: Thorne, Barrie–Henley, Nancy (szerk.): *Language and Sex: Difference and Dominance*. Rowley, Mass., Newbury House Publishers. pp.xii, 311 p.

VALÉRIA JUHÁSZ

Gender and Language Use Difference in Referring Domestic Animals on a Web Page, IWIW

Computer mediated communication and gender lects are a new research field in Hungary. In the first part of this paper we find the place of our research in gender studies history, followed by the description and results of the research. After discussing the problems of Lakoff's dominance approach and Maltz and Borker's difference theory, we come to the conclusion that Butler's gender constructions approach is the most tolerant base but we cannot use it in computer mediated communication, since we still do not know the components of (the Hungarian) gender constructions. On iwiw, a Hungarian relationship network, every user has a personal details formula with information about hobbies, work, domestic animals etc. In this study we present the results about animals. Our hypothesis that more men give information about breed than women wasn't significant (Chi-square), but our other hypothesis that more women give the name of their animals was significant. We also found another significance in connection with synonyms. More men significantly associate humans with animals than women (examples for animals: my neighbours, my sister, my friend, etc.). On one hand this draws up a strong link between masculinity and power, on the other hand it is linked with 'stereotypical men's profanity.